

## BESEDA UREDNIKA

Prva številka šestnajstega letnika revije nima središčne teme ali posebej izpostavljenih problematik. Zato pa s svojimi raznovrstnimi prispevki dobro reprezentira ali vsaj nakazuje, kaj vse so lahko – in morajo biti – *vprašanja protestantizma* v slovenskem, a tudi širšem (srednje)evropskem prostoru: zgodovinska vprašanja odločilnega obdobja protestantske reformacije 16. stoletja; vprašanja sodobne protestantske teologije, ko obravnavajo značilnosti in dileme protestantskega krščanstva, ki so pomembno vplivale na širšo kulturno dogajanje zahodnega sveta in/ali so posebej pomembne za kulturni razvoj v slovenskem prostoru; vplivi in kulturna izmenjava med protestantskimi okolji in tradicionalno katoliškimi deželami srednje Evrope; delovanje posameznih osebnosti, ki/ker je bilo spodbujeno z reformacijskimi verskimi nagibi ali povezano z miselnimi vzorci in mentalitetami, značilnimi za protestantsko krščanstvo; izzivi, ki jih zanj pomenijo različne aktualne tendence, stiske, dileme in izzivi, ki jih za sodobno življenje v njegovih različnih, tudi medsebojno sprtih usmeritvah pomenijo evangelijska stališča. In (ne)nazadnje, kako se s protestantsko krščanskimi izhodišči soočiti s krizo, ki jo je v prvi polovici letošnjega leta povzročila pandemija oziroma organizirani politični in spontani odzivi nanjo.

Na prvem mestu v rubriki *Razprave, študije* je tokrat raziskava zgodovinarja Janeza Weissa o podpori, ki jo je znana stara plemiška *rodбина Črnomaljskih* (nemško *Tschernembl*) nudila domačim (belo)kranjskim protestantom tudi po tem, ko se je sredi 16. stoletja preselila v

zgornjo Avstrijo. Eden njenih članov (ki sicer ni posebej obravnavan v tej študiji), Jurij Erazem (Georg Erasmus von Tschernembl, 1567–1626), je bil v Zgornji Avstriji v letih 1618/19 na čelu stanovskega protihabsburškega (in posredno protikatoliškega) ne le odpora, ampak odkritega upora in se kot tak pridružil češkim upornikom in od njih izbranemu kralju Frideriku V. Po njihovem porazu na Beli gori leta 1620 se je drugače kot večina vodilnih čeških upornikov izognil krvavemu habsburškemu obračunu, ker se je uspel umakniti najprej v Heidelberg in nato v kalvinistično Ženevo, kjer je tudi pokopan (kalvinske usmeritve je bil tudi sam). »Poznani razlogi« za habsburško dokončno likvidacijo posestev in naslovov rodbine Črnomaljskih na Kranjskem – na katere namiguje kronist tistega časa in s katerimi Janez Weiss zaključuje svojo razpravo – se nanašajo prav na uporniško vlogo Jurija Erazma. V tem smislu je raziskava posredno dopolnilo k razpravam ob obletnici 30-letne vojne, ki je na različne načine neposredno in posredno obeležila tudi dogajanje v takratnih slovenski deželah oziroma Notranji Avstriji. Naj na tem mestu še enkrat spomnim – ker se pri nas preveč pozablja – da so na švedski/protestantski strani osebno, z vojaki in denarnimi sredstvi sodelovali tudi nekateri pripadniki koroških in kranjskih »eksulantskih« rodbin (najbolj poznani so seveda koroški Khevenhullerji), ki so zato dosegli pomembne vojaške in diplomatske položaje na Švedskem. Hkrati je ta razprava prispevek k načrtovani *obravnavi pomembnih plemiških in meščanskih podpornikov protestantizma v 16. stoletju na Slovenskem* v naši reviji.

Slovaški teolog Lubomír Batka piše o *Luthrovem pojmovanju razmerja med Božjo in človeško besedo* (Svetega pisma), o razumevanju in uporabi načela *sola scriptura* – načela, ki je še danes predmet teoloških sporov in raziskav in ki je bilo izjemnega pomena za to, da se je Trubar posvetil slovenski knjigi in knjižnemu jeziku ter slovenski jezik in slovensko besedo posvetil kot še eno »posodo Božje besede«.

Peter Kovačič piše o *aktualnosti Kierkegaardove misli in življenjske drže*. Danski filozof in verski mislec iz protestantskega okolja 19. stoletja je v zadnjih desetletjih tudi pri nas postal deležen zaslužene pozornosti s prevodi, simpoziji, z društvenimi aktivnostmi; prav je, da ne gre

mimo njega tudi »revija za vprašanja protestantizma«. Ni slučajno, da je bil s svojim brezkompromisnim vztrajanjem na veri kot osebni odločitvi in hkratni ostri kritiki institucionalne religije/cerkve (v njegovem prostoru in času je bila to seveda danska luteranska državna cerkev) blizek Edvardu Kocbeku, ki je o njem že pisal tako pred svetovno vojno in revolucijo kot tudi kmalu po njima. O srečanju Kocbeka s Kierkegaardom bomo pisali v naslednji številki.

Jonatan Vinkler predstavlja znamenitega pedagoga in misleca *Jana Amosa Komenskega* (1592–1670), tokrat predvsem skozi slovensko recepcijo njegovih del v 19. stoletju. Zlasti njegovo pedagoško delo je tudi pri nas že dolgo poznano in cenjeno (nenazadnje ima v Ljubljani ulico, umeščeno nekako med Dalmatinovo in Trubarjevo), toda prav je, da ob življenju in delu znamenitega češkega verskega emigranta 17. stoletja (umrl je v Amsterdamu) ponovno uvidimo raznovrstnost kulturnih spodbud in posledic reformacijskega/protestantskega krščanstva in se zavemo njegovih korenin tudi v slovanskem svetu.

*Študijski večeri* Slovenskega protestantskega društva so bili v letošnjem letu okrnjeni zaradi protipandemijskih ukrepov, prepovedi zbiranja in prireditvev. Objavljamo dva prispevka/predavanji iz jeseni leta 2019. Milena Mileva Blažič piše o *verskih motivih v Andersenovih pravljicah*. Predavanje/prispevek je sicer člen v njeni obravnavi različnih vrst pravljič in pravljičarjev; tokrat je na ta način pripeljala v revijo drugega znamenitega Danca 19. stoletja, Hansa Christiana Andersena (1805–1875), rojaka in sodobnika Sørensa Kierkegaarda (1813–1855). Oba, osebno in po delih tako različna, avtorja izhajata iz specifičnega danskega luteranskega okolja svojega časa, do katerega sta oba na različna načina izjemno kritična, a oba – vsak na svoj način – vse do danes odmevata v drugih okoljih in časih. Tokrat v naši reviji.

Jasmin Koso, ki je tudi sam anglikanec, je v svojem predavanju pregledno predstavil temeljne *značilnosti anglikanstva in nekatere njegove aktualne dileme* pa tudi svoja osebna stališča ob njih (posebej se zastavi ob vprašanju odnosa do homoseksualnosti in homoseksualcev).

Rubrika *Razgledi, vpogledi* prinaša tri evangelijsko zavzete, lahko bi rekli *evangelijsko izzivalne poglede*. Daljši prispevek Vinka Ošlaka z nas-

lovom *Verski problem slovenstva* je sklepno poglavje njegove neobjavljene knjige z istim naslovom, ki ga objavljamo z avtorjevim dovoljenjem (avtor svoje knjige sicer ne namerava objaviti v tiskani obliki). Krajši prispevek Geze Erniše predstavlja *biblijski pogled na vprašanja in dileme ekologije* in človekovega varovanja stvarstva.

V rubriki *Bilo je povedano* soočamo starejše in novejše sociološke kritike domnevnih negativnih družbenih učinkov Luthrove/luteranske individualizacije in ponotranjenja religije (Scheller, Marcuse, Soeffner, Beck) s prevodom (izbranih odlomkov) spisa tübingenskega teologa Eberharda Jüngla iz leta 1978, *K svobodi krščanskega človeka*, v katerem ta v Luthrovo obrambo analizira in *interpretira* (tudi *pri nas znani in večkrat prevedeni*) *Luthrov spis O svobodi krščanskega človeka* (prevod v Luthrovih *Izbranih spisih*, Ljubljana 2001, in v izboru njegovih teološko političnih spisov *Tukaj stojim*, Ljubljana 2002). Odlomke je izbral in prevedel ter problematiko komentiral Marko Kerševan.

*Prevod* prinaša izbor iz zgodnjega pedagoškega dela Jana Amosa Komenskega *Informatorij materinske šole*. Delo je Komenský napisal kot verski izgnanec za časa tridesetletne vojne, v slovenski kulturi pa se njegova recepcija začenja v zadnji tretjini 19. stoletja (po prvi izdaji v češkem jeziku). Takrat je nastala tudi edina objava slovenskega *Informatorija*, ki po več kot stoletju, tudi zaradi nedostopnosti, kliče po nadomestitvi z novim kritičnim komentiranim prevodom v sodobni slovenski jezik.

*Kronika* je tokrat nenavadna. Zaradi odsotnosti posebnih prireditelj in dogodkov v času pandemije in prepovedi zbiranja ljudi (vključno z verskimi obredi in prireditvami) smo se odločili, da ta posebni čas v reviji obeležimo (»za zgodovino«) z najobičajnejšim vsakoletnim dogodkom, z *objavo običajne velikonočne pridige*, kakršna je bila napisana in posredovana vernikom v letošnjem neobičajnem velikonočnem času, ko se ti niso mogli zbrati pri velikonočnem bogoslužju. Objavljamo pridigo duhovnika in nekdanjega škofa Evangeličanske cerkve v Sloveniji, namenjeno vernikom ljubljanske evangeličanske cerkvene občine, ki bi se sicer zbrali v svoji cerkvi, ki nosi ime Primoža Trubarja. Izbrali smo *pridigo za veliki petek*: znano je, da je v evangeličanski Cerkvi po tradiciji prav bogoslužje na veliki petek posebej poudarjeno in izpostavljeno,

s pridigo in obhajilom vernikov, in da je veliki petek poseben praznik ter dela prost dan le v deželah s prevlado evangeličanske tradicije, na primer v Nemčiji in Švici (v katoliški Cerkvi po tradiciji, nasprotno, prav na veliki petek ni redne maše z evharistijo/obhajilom in v dominantno katoliški deželah veliki petek tudi ni dela prost dan).

*Marko Kerševan in Jonatan Vinkler*